

Justitie in België

Federale Overheidsdienst
Justitie

.be

VOORWOORD

In de ogen van burgers die interesse hebben voor de Belgische justitie maar geen juridische opleiding hebben genoten, kan de werking van justitie en van ons rechtsstelsel soms complex lijken.

Om tegemoet te komen aan die behoefte aan informatie heeft de FOD Justitie de brochure "Justitie in België" uitgegeven. Aan de hand van concrete voorbeelden probeert deze brochure duidelijk en eenvoudig uit te leggen wat zich afspeelt achter de muren van rechtbanken, gerechtsgebouwen, justitiehuzen, ...

De brochure "Justitie in België" is een nieuwe stap naar een beter toegankelijke justitie.

Veel leesgenot!

Alain Bourlet

Voorzitter FOD Justitie

INHOUD

Inleiding	4	De hoven en rechtbanken	21	Internationale instanties	33
De drie grondwettelijke machten	5	De rechtbanken	22	De Europese Unie.....	33
Ontwerp, voorstel, decreet en ordonnantie.....	5	Het vrederecht.....	22	Actieterrein van de Europese Unie.....	33
Gemeenschappen, gewesten, provincies en gemeenten.....	6	Minnelijke schikking.....	22	Besluitvorming.....	33
De rechtsbronnen	7	De politierechtbank.....	22	Beleid.....	34
Het verschil tussen burgerlijk recht en strafrecht	8	Verzachtende omstandigheden.....	23	De Gemeenschapsgerechten.....	34
Opdecimen.....	9	De rechtbank van eerste aanleg.....	23	Andere internationale instellingen en gerechten.....	35
De betrokkenen bij een geding	10	De 'residuaire bevoegdheid' van de rechtbank van eerste aanleg.....	25	De Verenigde Naties.....	35
Dagvaarding.....	12	De arbeidsrechtbank.....	25	De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.....	35
Gedingstukken.....	13	De rechtbank van koophandel.....	26	De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.....	35
Rechtspleging.....	13	De hoven	27	Het Internationaal Gerechtshof.....	35
Het verloop van een geding	14	De hoven van beroep en de arbeidshoven.....	27	Het Internationaal Strafhof.....	35
Burgerlijk geding.....	14	Hoger beroep.....	27	Het Internationaal Tribunaal voor voormalig Joegoslavië en Internationaal Tribunaal voor Rwanda.....	36
Conclusies.....	14	Het hof van assisen.....	28	De Raad van Europa.....	36
Strafrechtelijk geding.....	15	Openbare terechtzitting en gesloten deuren.....	28	Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.....	36
Opschorting van uitspraak en uitstel van strafuitvoering.....	15	Drukpersmisdrijf en politiek misdrijf.....	28	Andere instellingen.....	36
Bewijsmateriaal.....	15	Het Hof van Cassatie.....	30	Nota's	37
De kostprijs van de rechtsbedeling	16	De mandaten bij het gerecht	31		
De bemiddeling in burgerlijke zaken	17	De interne evaluatie van magistraten.....	31		
Verloop.....	18	De mandaten bij Justitie.....	31		
Uitvoerbaar akkoord.....	18	De Hoge Raad voor de Justitie	32		
De justitiehuisen	19				

INLEIDING

In deze brochure vindt u eenvoudige en overzichtelijke informatie over de werking van justitie.

Want iedereen komt wel eens in aanraking met justitie: we hebben ruzie met de buurman, de werkgever of de overheid en geraken er alleen niet meer uit. We kunnen het slachtoffer worden van diefstal, lichamelijke agressie of een andere inbreuk op onze rechten. We kunnen ook gevraagd worden om mee te werken aan de goede werking van het gerecht, als getuige of als lid van een jury van het hof van assisen.

In al deze situaties kunt u een hoop vragen hebben.

- › Wat is de rol van een advocaat?
- › Wat is het verschil tussen burgerlijk recht en strafrecht?
- › Hoe verloopt een proces?
- › Wat betekent 'hoger beroep instellen'?
- › Wat is bemiddeling?

Een antwoord op deze en vele andere vragen krijgt u op de volgende bladzijden.

Extra informatie

Over sommige onderwerpen vindt u meer gedetailleerde informatie in andere brochures van de FOD Justitie. In de kantlijn staan de brochures die interessant kunnen zijn. U kunt ze bestellen of raadplegen als pdf-bestand op www.just.fgov.be > *publicaties*.

Soms bestaat er ook meer informatie over een onderwerp op het internet. In de kantlijn vindt u de adressen van de websites die dieper ingaan op een bepaald thema. www.just.fgov.be is ook vaak een goed startpunt.

Wie geïnteresseerd is in de wetteksten die de werking van justitie regelen, vindt op www.juridat.be > *Nederlands* > *wetgeving* een officieus geconsolideerde versie van een groot deel van de Belgische regelgeving. De regelgeving van de Europese Unie en de Europese Gemeenschap vindt u op www.eurlex.eu.

DE DRIE GRONDWETTELIJKE MACHTEN

De federale staat België bestaat uit drie grondwettelijke machten die van elkaar gescheiden zijn: de wetgevende macht, de uitvoerende macht en de rechterlijke macht.

De wetgevende macht maakt de wetten, de uitvoerende macht zorgt voor de uitvoering ervan en de rechterlijke macht beslist over de geschillen die ontstaan door de toepassing van de wetten.

De federale **wetgevende macht** bestaat uit de Koning, zijn ministers, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat. Om wetten te maken, dienen de bevoegde ministers op last van de Koning ontwerpen van wet in. De parlementsleden dienen voorstellen van wet in. Ontwerpen en voorstellen hebben dezelfde waarde.

Website: www.dekamer.be

Website: www.senaat.be

De federale **uitvoerende macht** bestaat uit de Koning, de regering en de federale ambtenaren (de administratie) die instaan voor de werking ervan. De leden van de regering (ministers en staatssecretarissen) worden niet verkozen, maar benoemd door de Koning. Vaak zijn zij ook parlamentslid. De uitvoerende macht bepaalt de nadere regels tot uitvoering van de wet. Dit gebeurt bij Koninklijk Besluit en bij ministerieel besluit. De uitvoerende macht neemt ook de concrete maatregelen tot uitvoering van de beleidsinstrumenten.

De **rechterlijke macht** spreekt recht. Zij past dus het recht toe: zij doet uitspraak bij burgerlijke geschillen en past het strafrecht toe op personen die een misdrijf gepleegd hebben. Er is een onderscheid tussen de zittende magistratuur (de rechters in hoven en rechtbanken) en de staande magistratuur (het openbaar ministerie of parket).

Ontwerp, voorstel, decreet en ordonnantie

Dit zijn de beleidsinstrumenten op het niveau van de wetgevers.

Op federaal niveau wordt het wetgevend initiatief genomen door de regering of door parlementsleden. Dit is dan respectievelijk een **ontwerp van wet** of een **voorstel van wet**.

Op het niveau van de gemeenschappen en gewesten wordt gesproken van **decreten** wanneer het gaat over wetten die worden aangenomen door de gemeenschaps- of gewestparlementen. Het parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest neemt **ordonnanties** aan.

Een **amendement** is een wijziging die door een regerings- of parlamentslid wordt voorgesteld aan een ontwerp of een voorstel van wet, een decreet of een ordonnantie, dat in een parlement wordt behandeld. De parlementsleden stemmen erover. Als zij het amendement aannemen, dan beslissen ze het voorstel of ontwerp in die zin te wijzigen.

Gemeenschappen, gewesten, provincies en gemeenten

België is een federale staat die bestaat uit gemeenschappen en gewesten. Deze liggen op hun beurt aan de basis van het recht binnen de grenzen van de bevoegdheden die hen zijn toegekend door de Grondwet en door bepaalde bijzondere wetten. Zo zijn de gemeenschappen onder andere bevoegd voor zaken in verband met cultuur en onderwijs; de gewesten voor het economische beleid en milieubescherming.

Om deze bevoegdheden uit te oefenen, beschikt elke gemeenschap en elk gewest over een parlement. Zo kunnen de gemeenschappen en de gewesten wetten maken die decreten genoemd worden (ordonnanties in het Brussels Hoofdstede-

lijk Gewest). Hun regeringen maken, naast de parlementsleden, deel uit van de wetgevende macht op gemeenschaps- of gewestniveau (wetgevend initiatief). De regeringen moeten bovendien zorgen voor de uitvoering van de aangenomen decreten of ordonnanties.

Het Belgische grondgebied is ook ingedeeld in provincies en gemeenten. Hun raden vaardigen op hun niveau ook reglementen en verordeningen uit over aangelegenheden die tot hun bevoegdheid behoren, zoals de openbare veiligheid, vuilnisophaling, cultuur, provinciaal en gemeentelijk onderwijs. De bestendige deputatie van een provincie en het college van burgemeester en schepenen van een gemeente voeren deze reglementen en

verordeningen uit (en binnen hun bevoegdheid ook de hogere normen zoals wetten, decreten, ordonnanties en besluiten).

Op deze niveaus treden dus twee van de drie machten op: de wetgevende macht, uitgeoefend door de gemeenschaps- en gewestparlementen, de provincieraad en de gemeenteraad en de uitvoerende macht, uitgeoefend door de regeringen van de gemeenschappen en de gewesten, de bestendige deputatie van de provincies en het college van burgemeester en schepenen van de gemeentes.

De rechterlijke macht volgt deze opdeling niet. De inrichting van hoven en rechtbanken behoort enkel tot de federale bevoegdheid.

DE GEWESTEN

- Het Vlaamse gewest
- Het Brusselse Hoofdstedelijke gewest
- Het Waalse gewest

DE GEMEENSCHAPPEN

- De Vlaamse gemeenschap
- De Franse gemeenschap
- De Duitstalige gemeenschap

Cartografie : Nationaal Geografisch Instituut

DE RECHTSBRONNEN

Het recht is een geheel van juridisch afdwingbare, geschreven en ongeschreven regels die het maatschappelijk verkeer regelen tussen burgers en overheid en tussen burgers onderling, alsook het openbaar bestuur organiseren.

De basis voor ons rechtssysteem is de **Grondwet**. Deze regelt de scheiding der machten en de manier waarop de drie machten uitgeoefend worden. De Grondwet geeft bovendien aan welke de fundamentele waarden van onze maatschappij zijn en welke de basisrechten zijn van de burgers.

De **wetten**, in de ruime betekenis, maken het grootste deel van het recht uit. Zij worden aangenomen door de volksvertegenwoordigers en de senatoren, door de parlementen van de gemeenschappen, gewesten of door de raden van provincies en gemeenten. Elke burger wordt geacht de wetten te kennen en na te leven.

De andere rechtsbronnen zijn: de **algemene rechtsbeginselen** (vaak gebaseerd op gebruiken die ontstaan zijn door de tijd heen, plaatselijk, nationaal of internationaal), de **rechtspraak** (het geheel van beslissingen van hoven en rechtbanken), de **rechtsleer** (de inzichten van rechtsgeleer-

den) en de **billijkheid** (die een beroep doet op het gezond verstand, los van de geldende wetteksten).

Zeker niet te veronachtzamen is het **internationaal recht**, zoals het EG-Verdrag, de verordeningen en richtlijnen van de Europese Gemeenschap en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Daarnaast bestaan er nog talrijke verdragen die door de werking van internationale instellingen zoals de Verenigde Naties of de Raad van Europa (multilaterale verdragen) of tussen België en een andere staat (bilaterale verdragen) tot stand zijn gekomen. Deze rechtsbron is tijdens de laatste decennia zeer belangrijk geworden en haar belang neemt nog steeds toe. Veel van de bepalingen van deze instrumenten hebben invloed op ons dagelijks leven.

HET VERSCHIL TUSSEN BURGERLIJK EN STRAFRECHT

De **burgerlijke rechtspraak** gaat vooral over geschillen tussen personen (natuurlijke en rechts-personen).

› Voorbeeld:

Sofie, die een appartement huurt, is sinds een paar maanden werkloos. Ze kan haar huur niet meer betalen. Haar huisbaas wil haar laten veroordelen tot betaling van de achterstallige huur en tot het verlaten van haar appartement. Sofie wil uitstel van betaling.

› Voorbeeld:

De vennootschap Y, een bouwonderneming, heeft 50 ramen laten leveren door de vennootschap X. De ramen zijn slechts 24 mm dik in plaats van 44 mm. Y merkt dit gebrek jammer genoeg pas op nadat de ramen geïnstalleerd zijn bij een klant. X eist de volledige betaling van de factuur, terwijl Y een korting eist van 50 procent.

Er zijn ook geschillen die niet tussen particulieren gaan. Dit is bijvoorbeeld zo bij fiscale geschillen. Het gaat dan over een geschil tussen de burger en de overheid.

› Voorbeeld:

Mark, een zelfstandig taxichauffeur, heeft zijn belastingaangifte niet tijdig ingediend. De fiscus stuurt hem een aanslag van 5.000 euro, verhoogd met een administratieve boete van 1.200 euro. Mark wil bewijzen dat hij niet genoeg heeft verdiend om zoveel belastingen te moeten betalen en dat de boete moet vervallen omdat hij ter goeder trouw handelde.

Een aantal zaken heeft zowel met het burgerlijk recht als met het strafrecht te maken.

› Voorbeeld:

Koen heeft al enkele glazen bier op wanneer hij achter het stuur kruipt. Hij negeert een rood licht en rijdt tegen de auto van Inge. De politie komt ter plaatse en maakt een proces-verbaal op. Inge wil dat Koen en zijn verzekeringsmaatschappij de herstelkosten van haar auto betalen. Koen en zijn verzekeringsmaatschappij weigeren te betalen.

Koen wordt door de politierechtbank veroordeeld tot de betaling van een geldboete en het verval van zijn recht tot sturen wordt uitgesproken (een strafrechtelijke veroordeling). In hetzelfde vonnis wordt Koen veroordeeld tot het betalen van de herstelkosten aan Inges auto (een burgerrechtelijke veroordeling).

De **strafrechtspraak** legt personen die strafbaar gestelde gedragingen hebben gepleegd straffen op die voorzien zijn in de wet. Dit kan onder meer een gevangenisstraf, een werkstraf of een geldboete zijn. Er kan ook een alternatieve sanctie (dienstverlening, bemiddeling) worden uitgesproken. In het strafrecht worden er drie soorten misdrijven onderscheiden: overtredingen, wanbedrijven en misdaden. De aard van het misdrijf wordt bepaald door de strafmaat. Op overtredingen staan politiestrafen, op wanbedrijven correctionele straffen en op misdaden criminele straffen.

Een **overtreding** (bijvoorbeeld het vernielen van andermans eigendommen) is strafbaar met een gevangenisstraf van 1 tot 7 dagen, een werkstraf van 20 tot 45 uur en een geldboete van ten hoogste 25 euro (te vermenigvuldigen met de opdecimen). De politierechtbank doet in principe uitspraak over overtredingen.

Een **wanbedrijf** (bijvoorbeeld een diefstal) is strafbaar met een gevangenisstraf van 8 dagen tot 5 jaar, een werkstraf van 46 tot 300 uur en een geldboete van tenminste 26 euro (te vermenigvul-

digen met de opdecimen). De correctionele rechtbank doet in principe uitspraak over wanbedrijven.

Een **misdad** (bijvoorbeeld een moord) is strafbaar met een vrijheidsstraf van meer dan 5 jaar en een geldboete van 26 euro en meer (te vermenigvuldigen met de opdecimen). De vrijheidsstraf na een misdad wordt opsluiting of – voor een politieke misdad – hechtenis genoemd. Het hof van assisen doet in principe uitspraak over misdaden.

Opdecimen

In het systeem van de opdecimen wordt een geldboete verhoogd met een in de wet voorziene coëfficiënt die regelmatig wordt aangepast aan de huidige waarde van het geld.

Het bedrag van de opdecimen ligt momenteel vast op 45. Het bedrag van de geldboete moet

daarom met 5,5 vermenigvuldigd worden om te komen tot het werkelijk te betalen bedrag van de boete.

Bedragen van boetes die nog in Belgische frank in de strafwetgeving staan, worden gelezen met hetzelfde bedrag in euro vermenigvuldigd met 5,5.

Een geldboete van 100 Belgische frank is dus in werkelijkheid een boete van $100 \text{ euro} \times 5,5 = 550 \text{ euro}$.

DE BETROKKENEN BIJ EEN GEDING

Een geding ontstaat als een geschil voor de rechter wordt gebracht. Een synoniem is proces. Tijdens de verschillende stadia van een geding treden tal van personen op.

In de hoven en rechtbanken waar recht wordt gesproken, ontmoeten we die personen: een rechter, een procureur, een advocaat, een griffier, de burger die een beroep doet op het gerecht of die er ter verantwoording wordt geroepen door een andere burger of door het openbaar ministerie. Het kan gaan om een burgerlijk geding of om een strafgeding.

Het slachtoffer

is de persoon (natuurlijk persoon of rechtspersoon) van wie de rechten zijn geschonden en die dus schade heeft geleden. De schade is lichamelijk wanneer het gaat om de fysieke integriteit van de persoon, materieel wanneer het gaat over de goederen van het slachtoffer en moreel wanneer het misdrijf psychisch leed heeft veroorzaakt of de goede naam en eer van de persoon heeft aangetast.

Wanneer de oorzaak van de schade een strafrechtelijke inbreuk is, kan het slachtoffer een eenvoudige aangifte of klacht indienen bij de politie

of bij de procureur des Konings. Het parket beschikt in dat geval altijd over de mogelijkheid tot seponeren. Het slachtoffer kan ook een klacht met burgerlijke partijstelling bij de onderzoeksrechter neerleggen. Het slachtoffer wordt dan met de term 'burgerlijke partij' aangeduid en heeft dezelfde rechten als de inverdenkinggestelde verdachte (bv. hij kan inzage vragen in het dossier).

Brochure: U bent slachtoffer

Brochure: Financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden

Brochure: Slachtofferonthaal

Brochure: Uw rechten als slachtoffer van een misdrijf

De rechtzoekende

of justitiabele is de persoon over wie recht moet worden gesproken door de rechtbanken en hoven. In een strafproces verwijst het begrip burgerlijke partij naar het slachtoffer van een misdrijf dat in een geding tussenkomt om een schadeloosstelling te bekomen.

In een burgerlijk geding is er sprake van de eiser of de aanlegger, die het initiatief neemt tot het geding en de verweerder, tegen wie de vordering gericht is.

De advocaat

adviseert, vertegenwoordigt en verdedigt zijn cliënt. Hoewel een persoon zelf voor zijn verdediging mag instaan, is het vaak nuttig een beroep te doen op de diensten van een advocaat. De keuze van een advocaat is volledig vrij. Hij verdedigt zijn cliënt zonder het noodzakelijkerwijze met hem eens te zijn.

Elk gerechtelijk arrondissement heeft een balie met een Orde van Advocaten. De Orde van Advocaten bestaat uit de advocaten die op het tableau, de lijst van de advocaten die hun beroep uitoefenen onder de beroepstitel van een andere lidstaat van de Europese Unie, of op de lijst van de stagiairs zijn ingeschreven.

In het gerechtelijk arrondissement Brussel zijn er twee Orden: de Franse Orde van Advocaten bij de balie te Brussel en de Nederlandse Orde van Advocaten bij de balie te Brussel.

De Orde van Advocaten te Antwerpen, Brugge, Dendermonde, Gent, Hasselt, Ieper, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oudenaarde, Tongeren, Turnhout en Veurne vormen samen met de Nederlandse Orde van Advocaten bij de balie te Brussel de Orde van Vlaamse Balies.

Website: www.advocaat.be

De Orde van Advocaten te Aarlen, Bergen, Charleroi, Dinant, Doornik, Hoei, Luik, Marche-en-Famenne, Namen, Neufchâteau, Nijvel, Verviers en Eupen vormen samen met de Franse Orde van Advocaten bij de balie te Brussel de Ordre des Barreaux francophones et germanophones.

Website: www.avocat.be

De gerechtsdeurwaarder

doet de betekeningen. Hij brengt dus iemand officieel op de hoogte van een bepaalde mededeling. Hij betekent bijvoorbeeld het procedurestuk

waarmee de eiser het geding inleidt. Dat is de dagvaarding. Hij betekent ook de vonnissen. Hij treedt op in burgerlijke en in strafzaken.

Hij is ook belast met de tenuitvoerlegging van de vonnissen en in het bijzonder met het beslag, ten gevolge van een vonnis tot betaling van een bepaalde som.

*Brochure: [De gerechtsdeurwaarder](#)
Website: www.gerechtsdeurwaarders.be*

De verdachte

is de persoon die ervan wordt verdacht een strafbaar feit te hebben gepleegd en tegen wie een strafrechtelijk vooronderzoek (een opsporingsonderzoek of een gerechtelijk onderzoek) loopt. In het kader van het vooronderzoek kan de verdachte door de onderzoeksrechter in voorlopige hechtenis worden genomen.

De inverdenkinggestelde

De verdachte wordt een inverdenkinggestelde wanneer de onderzoeksrechter hem formeel in kennis stelt dat bepaalde feiten hem ten laste worden gelegd.

De inverdenkinggestelde geniet meer rechten dan de verdachte. Hij kan bijvoorbeeld inzage in het strafdossier vragen.

De beklaagde

is de persoon die naar de correctionele rechtbank of de politierechtbank wordt verwezen.

De beschuldigde

is de persoon die voor het hof van assisen moet terechtstaan.

De veroordeelde

is de persoon die veroordeeld wordt wanneer de rechtbank of het hof oordeelt dat het tenlastegelegde feit bewezen en strafbaar is en dat de verdachte schuldig is.

Belangrijk is wel dat zolang hij niet is veroordeeld, de persoon op wie een verdenking rust, de inverdenkinggestelde, de beklaagde of de beschuldigde het vermoeden van onschuld geniet.

De procureur des Konings

treedt bij de rechtbank van eerste aanleg op als openbaar ministerie (ook aangeduid als de staande magistratuur of het parket). Hij wordt bijgestaan door zijn substituten. Bepaalde substituten worden aangeduid als eerste substituut.

Het openbaar ministerie, dat optreedt als vertegenwoordiger van de maatschappij, oefent de strafvordering uit. Deze vordering is bedoeld om de inbreuk op de maatschappelijke orde te sanctioneren.

In een strafzaak leidt de procureur het opsporingsonderzoek met de hulp van de politiediensten. Het gerechtelijk onderzoek, waarvan de leiding en de verantwoordelijkheid bij de onderzoeksrechter berusten, wordt in de meeste gevallen geopend door de vordering van de procureur des Konings. Op de zitting van de correctionele rechtbank vordert de procureur des Konings de toepassing van de strafwet. Hij zorgt ook voor de tenuitvoerlegging van het vonnis wanneer de rechter uitspraak heeft gedaan.

In een burgerlijk proces kan de procureur optreden in een beperkt aantal gevallen die in het Gerechtelijk Wetboek opgesomd zijn en de openbare orde aanbelangen (bv. in een geschil over de uitoefening

van het ouderlijk gezag over de kinderen). In een burgerlijk proces komt het openbaar ministerie tussen door een vordering, een rechtsvordering of een advies.

De onderzoeksrechter

heeft de leiding over het gerechtelijk onderzoek. Het is zijn taak om samen met de onderzoekers en deskundigen zoveel mogelijk informatie te verzamelen die de waarheid aan het licht brengt. Hij kan daarbij de verdachte(n) en de eventuele getuige(n) oproepen voor ondervraging. Hij moet zowel bewijzen à charge, als bewijzen à décharge verzamelen. Hij zoekt dus zowel naar elementen die

Dagvaarding

Een dagvaarding is een officieel document waarmee iemand een andere persoon kan oproepen om voor de rechter te verschijnen. De gerechtsdeurwaarder bezorgt op verzoek van de eisende partij de dagvaarding, met daarin de redenen van de oproeping, aan de tegenpartij.

Brochure: U bent gedagvaard

pleiten tegen de verdachte als naar elementen die voor de verdachte pleiten.

Hij is de enige die een bevel tot aanhouding of tot huiszoeking kan geven. Hij is volledig onafhankelijk in de uitoefening van zijn ambt. Het is niet zijn taak om te beslissen of de verdachte veroordeeld of vrijgesproken wordt en hij mag geen zitting houden tijdens het proces waarbij de beklaagde wordt beoordeeld.

De rechter (raadsheer)

doet uitspraak over de vordering van de eiser/aanlegger, de burgerlijke partij of het openbaar ministerie. Hij houdt zitting in een kamer van een rechtbank (in eerste aanleg of in hoger beroep) of een hof (bijna altijd in hoger beroep). Een rechter zetelt alleen of met drie. Als hij alleen zetelt of het college van rechters voorziet, wordt hij aangesproken met 'voorzitter'.

De gerechtelijk deskundige

is een specialist die wordt aangewezen door de rechtbank om gegevens en toelichting te geven over vragen van technische aard, zodat de rechter met kennis van zaken zijn beslissing kan nemen.

Bijvoorbeeld: medische deskundigen, deskundigen uit de onroerende sector, verkeers-, auto- of wapendeskundigen.

De getuige

is de persoon die is opgeroepen om, onder eed, te verklaren wat hij weet, gezien of gehoord heeft over een bepaald voorval. Elke burger is verplicht mee te helpen aan de goede werking van het gerecht en moet dan ook getuigen.

Een moraliteitsgetuige is een getuige die geen verklaringen aflegt over de precieze feiten, maar over het karakter en het gedrag van de persoon die hij kent.

Brochure: U bent getuige

De griffier

In elke rechtbank is er een griffie. De griffier verleent bijstand aan de rechter en verzorgt administratieve taken. Tijdens de zittingen houdt hij het zittingsblad bij. Hierop worden alle proceshandelingen vermeld. Zo wordt het vonnis op het zittingsblad gesteld. De griffier houdt ook het dossier bij van de rechtspleging. Hij bewaart daarin

de gedingstukken. Hij houdt ook de rol van de zaken bij. Dit is het register waarin de zaken chronologisch worden ingeschreven.

De griffier informeert de partijen bijvoorbeeld over de datum van de rechtsdag die door de kamervoorzitter is bepaald. De griffier heeft ook een fiscale taak. Hij int de griffierechten, zoals het rolrecht dat moet worden betaald voordat de inleidingzitting plaatsvindt of het recht voor afschriften uit het dossier van de rechtspleging.

Gedingstukken

De documenten die in het kader van een geding worden opgesteld, zijn gedingstukken: dagvaarding, conclusies, verslagen gemaakt ter uitvoering van een beslissing van de rechter, het advies van het openbaar ministerie, een afschrift van de beslissingen van de rechter, de processen-verbaal van de zittingen en de onderzoeksmaatregelen (bv. een getuigenverhoor), alle door de rechter opgemaakte akten,...

Rechtspleging

De rechtspleging is het geheel van regels die bepalen hoe een gerechtelijk onderzoek of een geding moet worden georganiseerd. Die regels zijn van dwingende aard en moeten dus worden nageleefd. Ze waarborgen het goede verloop van een rechtszaak.

HET VERLOOP VAN EEN GEDING

Bij een burgerlijk en een strafrechtelijk geding (strafproces), ziet de zittingszaal er ongeveer hetzelfde uit. Bij de ingang van de zaal staan de banken voor het publiek en daarvoor bevindt zich een verhoog waarop de magistraten plaatsnemen: in het midden zie je de zittende magistratuur (de rechter(s)), links zit de magistraat van het openbaar ministerie en rechts de griffier. De eerste banken zijn gereserveerd voor de partijen en hun advocaten. De eisers staan links of rechts volgens de plaatselijke gewoonte. De verweerders staan aan de andere kant.

Het verloop van een geding varieert naargelang de aard van de rechtbank of het hof.

Burgerlijk geding

In een burgerlijk geding worden de partijen en hun advocaten opgeroepen bij de aanvang van de zitting. Meestal bepalen beide partijen het moment waarop ze voor de rechter zullen verschijnen in gezamenlijk overleg. Wanneer de zaak voorkomt, krijgt eerst de eiser het woord, daarna de verweerder. Als het openbaar ministerie wordt opgeroepen om advies te geven (bv. bij een geschil over ouderlijk gezag), mogen de partijen daarna nog opmerkingen maken over dit advies.

In de meeste burgerlijke zaken moeten de partijen tweemaal verschijnen: op de inleidingszitting (kort na de dagvaarding) en op de rechtsdag. Alleen zaken waarvoor korte debatten volstaan, worden afgehandeld op de inleidingszitting. In andere zaken krijgen de partijen de gelegenheid om conclusies neer te leggen. Wanneer al de partijen dat hebben gedaan en hebben geantwoord op de conclusies van de tegenpartij(en) wordt een datum bepaald voor de rechtsdag. Op de rechtsdag wordt gepleit.

Hierna neemt de rechter de zaak in beraad: hij bereidt zijn beslissing in de zaak voor op grond van

de gedingstukken, de dossiers die door de partijen zijn neergelegd en het mondeling debat dat voor hem werd gehouden.

Tot slot spreekt de rechtbank een vonnis uit. De Grondwet verplicht de rechter om zijn uitspraak te motiveren: hij moet de redenen die aan de basis van zijn beslissing liggen meedelen en antwoorden op de conclusies die de advocaten van beide partijen hebben neergelegd. In een burgerlijk geding mag de rechter zich niet uitspreken over zaken die hem niet door de partijen zijn gevraagd.

Conclusies

Conclusies zijn schriftelijke stukken die bestaan uit een beknopte weergave van de eisen van de partijen aan de rechtbank (het beschikkend deel van de conclusies) en uit argumenten om die eisen te staven (de motieven van de conclusies). De motieven bestaan uit een uiteenzetting van de feiten en de rechtsgronden die de advocaten aanvoeren om de zaak van hun cliënt te bepleiten. De partijen sturen hun conclusies naar de griffie of leggen ze daar neer. Tegelijk sturen zij de conclusies ook naar alle andere partijen.

Strafproces

In een strafproces neemt de burgerlijke partij, als die er is, als eerste het woord. Daarna vordert het openbaar ministerie de straf en pas dan wordt het woord gegeven aan de verdediging.

Tijdens de behandeling van de terechtzitting wordt de beklaagde door de rechter(s) ondervraagd en worden eventuele getuigen verhoord. Het openbaar ministerie, dat de belangen van de maatschappij vertegenwoordigt en dus een belangrijke rol speelt bij de vervolging, moet altijd vorderen. Net als in burgerlijke zaken vormen de mondelinge uiteenzettingen de voorlaatste fase van de procedure in strafzaken.

Nadat de zaak in beraad genomen is, spreekt de rechter zich in zijn vonnis uit over de schuld van de beklaagde. Hij spreekt hem vrij of legt een straf op. De rechter kan een effectieve straf uitspreken ofwel opschorting of uitstel toestaan.

Bewijsmateriaal

Een strafdossier bevat gewoonlijk veel meer bewijsstukken dan een burgerlijk dossier. Tijdens het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek stellen politiediensten tal van processen-verbaal op. Ze bevatten verklaringen van de beklaagde(n), de burgerlijke partij(en) en de getuige(n) en de confrontatieverslagen en vaststellingen van de politiediensten. Dit geheel vormt, samen met het

strafregister van de beklaagde(n) en al de overige processtukken, het dossier dat de pleiters op de griffie kunnen inkijken voor ze de conclusies en de mondelinge debatten voorbereiden.

In burgerlijke zaken beschikken de partijen meestal niet over bewijsmateriaal dat ambtshalve door de overheid is ingezameld. Ze zijn op zichzelf aangewezen om overtuigingsstukken te verzamelen. Het dossier bevat dan ook meestal enkel de bewijsstukken die de partijen zelf hebben ingediend. Als zij willen steunen op een getuigenverklaring of een deskundigenverslag, moeten ze de rechter vooraf om die onderzoeksmaatregel verzoeken.

Opschorting van uitspraak en uitstel van strafuitvoering

Gewone opschorting en gewoon uitstel

Een veroordeling met uitstel betekent dat de rechter een straf uitspreekt, maar dat de tenuitvoerlegging van deze straf gedurende een zekere proeftermijn wordt uitgesteld. De opschorting van de uitspraak betekent dat de rechter zich beperkt tot de uitspraak over de schuldvraag, maar geen straf oplegt.

Probatieopshorting en probatieschorsing

Het uitstel en de opschorting kunnen worden gekoppeld aan bepaalde voorwaarden. Dat zijn de probatievoorwaarden. In dat geval wordt gesproken over probatieuitstel en probatieopshorting.

Begeleiding en toezicht

De verdachten en de veroordeelden aan wie een probatiemaatregel is opgelegd, worden begeleid door ambtenaren van het directoraat-generaal Justitiehuisen van de FOD Justitie. Op de tenuitvoerlegging van de probatiemaatregelen wordt toegezien door de probatiecommissie, waaraan deze ambtenaren verslag uitbrengen.

DE KOSTPRIJS VAN DE RECHTSBEDELING

De rechtsbedeling is niet kosteloos. Zowel in burgerlijke zaken als in strafzaken draagt ieder een deel van de kosten (bv. kosten van de gerechtsdeurwaarder, deskundigenonderzoeken, griffierechten, ...). Daarnaast zijn er de erelonen en onkosten van de advocaten.

In strafzaken heten de kosten gerechtskosten. In burgerlijke zaken gedingkosten. Zij komen meestal ten laste van de verliezende partij. Die kosten kunnen erg oplopen, vooral als een deskundigenonderzoek is bevolen.

Vaak is een advocaat onontbeerlijk. De advocaten begroten hun ereloon 'met de bescheidenheid die van hun functie moet worden verwacht'. Het ereloon van de advocaat moet in principe door de cliënt worden betaald. Ook als hij het proces wint. Maar op die regel komen steeds meer uitzonderingen.

Een rechtszoekende of een verwerende partij die zich om financiële redenen geen advocaat kan veroorloven, kan een beroep doen op de diensten van een bureau voor juridische bijstand. Dat bureau wijst een advocaat aan als de rechtszoekende aan de wettelijke voorwaarden voldoet (o.m. een inkomen lager dan een door de wet bepaald

bedrag). Deze bijstand is gratis of wordt gedeeltelijk ten laste genomen. Elk gerechtelijk arrondissement heeft een bureau voor juridische bijstand.

In sommige gevallen kan hij ook kosteloos een beroep doen op een gerechtsdeurwaarder van wie de Staat dan het ereloon uitbetaalt. Hiervoor moet een verzoek tot rechtsbijstand ingediend worden bij het bureau voor rechtsbijstand van de rechtbank die bevoegd is om het geschil te behandelen of, in sommige gevallen, bij de rechter zelf.

Sommige verzekeringen bieden ook een rechtsbijstand die de kosten van het proces dekt. Verzekeringsmaatschappijen bieden vaak rechtsbescherming aan voor verschillende soorten geschillen, zoals tussen huurder en eigenaar, werkgever en werknemer of bij consumenten-geschillen. Zo'n verzekering maakt deel uit van een burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering of zelfs van een autoverzekering.

*Brochure: Rechtsbijstand:
een betere toegang tot justitie*

DE BEMIDDELING IN BURGERLIJKE ZAKEN

Bemiddeling is een vertrouwelijke en vrijwillige procedure om op een serene manier conflicten op te lossen. De betrokken partijen doen dan uit vrije wil een beroep op een onafhankelijke en neutrale professionele vertrouwenspersoon om de dialoog te vergemakkelijken. Bemiddeling heeft veel voordelen: de procedure is eenvoudig, snel, soepel en vertrouwelijk, je hebt de mogelijkheid om zelf de bemiddelaar te kiezen, het akkoord is definitief en als partij beslis je mee over de uitkomst. De goede trouw en de wil van de partijen om tot een oplossing te komen, zijn beslissend voor het welslagen van de bemiddeling.

De wet erkent twee soorten bemiddeling:

- › De **vrijwillige bemiddeling** speelt zich af buiten enige gerechtelijke procedure. De partijen beslissen dan samen om een beroep te doen op een bemiddelaar om hen te helpen bij het oplossen van hun geschil.
- › De **gerechtelijke bemiddeling** vindt plaats in het kader van een gerechtelijke procedure, op voorstel van de partijen of van de rechter. Beide partijen moeten hiermee akkoord gaan. De gerechtelijke procedure wordt dan verdaagd.

Behalve enkele uitzonderingen, doen de partijen in beide soorten van bemiddeling een beroep op een erkende bemiddelaar. Beide soorten kunnen op termijn hetzelfde resultaat hebben als een rechterlijke beslissing.

De bemiddelaar moet neutraal, onafhankelijk en onpartijdig zijn. Het is zijn taak de dialoog tussen de partijen te vergemakkelijken. Hij geeft geen advies en is gebonden aan het beroepsgeheim. Hij heeft geen enkel beslissingsvermogen en kan het geschil dus niet beslechten. De bemiddelaar moet een opleiding hebben gevolgd en erkend zijn door de federale bemiddelingscommissie. Sommige bemiddelaars zijn gespecialiseerd in familiale zaken (scheiding, echtscheiding, samenwonen, nalatenschap enz.), sociale zaken (ontslag, collectief arbeidsconflict enz.), burgerlijke en handelszaken (conflicten met de burens of op het vlak van huisvesting of mede-eigendom, geschillen tussen leverancier en klant, facturen enz.).

Brochure: De bemiddeling
Website: www.bemiddeling-justitie.be

Verloop

Tijdens het eerste gesprek licht de bemiddelaar de 'spelregels' toe: vertrouwelijkheid, goede trouw, wederzijds respect enz. De betrokken partijen ondertekenen een bemiddelingsprotocol. Dit document bepaalt ook het ritme van de gesprek-

ken, het honorarium van de bemiddelaar en de manier waarop dit onder de partijen verdeeld wordt. Daarna begint de eigenlijke bemiddeling. De partijen leggen hun situatie uit. Gesprek na gesprek wordt verder onderhandeld terwijl de bemiddelaar aanzet tot praten en toeziet op de naleving van het protocol. De bemiddeling kan tot een akkoord leiden – geheel of gedeeltelijk – maar kan ook mislukken. Elke partij kan op elk ogenblik eenzijdig een einde maken aan de bemiddeling. De bemiddelaar kan dat ook.

Als een gerechtelijke bemiddeling volledig of gedeeltelijk mislukt, wordt de gerechtelijke procedure voortgezet.

Als een vrijwillige bemiddeling mislukt, belet niets de partijen om de zaak voor de rechtbank te brengen.

Wanneer de partijen een akkoord bereiken, worden de bepalingen van dit akkoord schriftelijk vastgelegd – eventueel door de bemiddelaar – en ondertekend door alle partijen. Zij moeten de bepalingen van het bemiddelingsakkoord naleven. Wie het geheim van de gesprekken schendt, kan veroordeeld worden tot het betalen van een schadevergoeding. Als een van de partijen tijdens een gerechtelijke procedure documenten onthult die bij een bemiddeling overhandigd werden, dan worden deze uit de debatten geweerd.

Uitvoerbaar akkoord

De overeengekomen verbintenissen die in het bemiddelingsakkoord staan, moeten worden nageleefd. Er bestaan twee manieren om een akkoord uitvoerbaar te maken en op die manier de naleving van niet nagekomen verbintenissen af te dwingen:

- › Als minstens een van de partijen het vraagt, vaardigt de rechter een homologatiebeschikking uit die de gevolgen heeft van een vonnis. De rechter kan deze homologatie niet weigeren, tenzij het akkoord strijdig is met de openbare orde of, desgevallend, met de belangen van het kind.
- › Als alle partijen het vragen, kan het bemiddelingsakkoord bij een notaris worden opgesteld.

Door de homologatie wordt het bemiddelingsakkoord uitvoerbaar verklaard. Het krijgt daardoor dezelfde gevolgen als een vonnis. Als later blijkt dat een van de partijen het gehomologeerd bemiddelingsakkoord niet respecteert, kan de andere partij het onmiddellijk laten uitvoeren (bv. via een deurwaarder) zonder dat er een rechtszaak moet worden aangespannen.

DE JUSTITIEHUIZEN

De justitiehuzen vervullen talrijke opdrachten.

› **Ze bieden een eerste antwoord.**

Justitieassistenten geven informatie en verwijzen indien nodig door naar bevoegde instanties. Ze zijn enkel bevoegd voor het geven van informatie over de materies eigen aan de werking van het justitiehuis. Dit is voornamelijk over het daderschap, het slachtofferschap (strafrechtelijk) en over de scheidingsproblematiek (burgerrechtelijk). Vragen over andere materies verwijzen zij door naar gespecialiseerde diensten buiten het justitiehuis. Daarnaast wordt er doorverwezen naar de advocaten die permanenties houden in het justitiehuis. Dit gebeurt indien de vragen vooral van juridische aard zijn.

› **Ze hebben een adviesfunctie in opdracht van de magistratuur, commissies en administratie.**

In burgerrechtelijke zaken waarbij er discussie is over de invulling van het ouderlijk gezag en/of het verblijf van de kinderen kan de justitieassistent, enkel op verzoek van een magistraat, een sociale studie uitvoeren naar de leefsituatie van het gezin. De justitieassistent maakt hiervan verslag op. Dit verslag is louter adviserend. De opdrachtgever neemt de eindbeslissing.

De rol van de justitieassistent is in deze materie beperkt tot een voorlichtingstaak. Het is geen begeleidingsopdracht.

In strafrechtelijke zaken zorgt de justitieassistent voor een maatschappelijk onderzoek of een beknopt voorlichtingsrapport. Hierbij wordt de haalbaarheid voor het opleggen van een alternatieve straf of maatregel of de mogelijkheid om de straf onder een alternatieve vorm uit te voeren samen met de betrokkene en/of zijn milieu nagegaan. De justitieassistent maakt hiervan verslag op ter advies aan de bevoegde instantie.

› **Ze zijn een dienst voor justitiële begeleiding en toezicht.**

De justitieassistent staat ook in voor de begeleiding van de personen die reeds een alternatieve straf of maatregel werden opgelegd of die na een deel van hun straf te hebben uitgezeten onder voorwaarden vrijkomen. De justitieassistent bekijkt samen met de cliënt de mogelijkheden inzake de reïntegratie in de maatschappij, houdt toezicht op het naleven van de voorwaarden en houdt rekening met de belangen van het slachtoffer.

De justitieassistent kan, in het kader van de procedure bemiddeling in strafzaken, ook een rol spelen als bemiddelaar tussen de dader en het slachtoffer van een misdrijf. Door gesprekken proberen alle partijen zonder tussenkomst van een rechter tot een oplossing te komen om de materiële, morele en emotionele schade te herstellen. In dit kader kan tevens een alternatieve maatregel worden opgelegd ten aanzien van de dader.

› **Ze hebben een onthaalfunctie voor slachtoffers van misdrijven.**

Justitiehuizen spelen een belangrijke rol bij de opvang van slachtoffers. Ze geven de slachtoffers specifieke informatie over hun dossier, ze geven bijstand bij onder andere dossierinzage en tijdens de openbare terechtzittingen en dit telkens zowel tijdens het verloop van het proces als in de fase van de strafuitvoering. Daarnaast hebben ze ook structurele taken die er op gericht zijn om de slachtofferdimensie in het gerechtelijk apparaat zichtbaar te maken en te houden.

› **Ze staan open voor overleg en samenwerking met de andere actoren op het justitiële veld.**

De justitiehuizen staan open voor overleg met de opdrachtgevers en andere partners binnen het parajustitiële veld. Indien mogelijk worden er samenwerkingsafspraken gemaakt. Ze hebben ook een opdracht om alternatieve vormen van bestrafing en alternatieve en buitengerechtelijke afhandelingwijzen te promoten en kenbaar te maken.

Brochure: Slachtofferonthaal

Brochure: Eerstelijnswerking

Brochure: Bemiddeling in strafzaken

Brochure: De autonome werkstraf

Brochure: Probatie

Brochure: De sociale studie

Brochure: De uitwissing en het herstel in eer en rechten

Brochure: Alternatieven voor voorlopige hechtenis

DE HOVEN EN DE RECHTBANKEN

België is ingedeeld in **vijf grote rechtsgebieden** met elk een hof van beroep: Brussel, Luik, Bergen, Gent en Antwerpen. Deze gebieden zijn onderverdeeld in **27 gerechtelijke arrondissementen** met elk een rechtbank van eerste aanleg. Daarnaast zijn er in de gerechtelijke arrondissementen 21 arbeidsrechtbanken en 23 rechtbanken van koophandel. De arrondissementen zijn op hun beurt onderverdeeld in 187 gerechtelijke kantons met elk een vredegericht. Elk van de tien provincies en het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad hebben een hof van assisen. Het hof van assisen is geen permanent gerecht. Het wordt samengesteld telkens wanneer beschuldigen naar het assisenhof worden verwezen.

Voor welke rechtbank een geschil beslecht wordt, hangt af van de aard en de ernst van het strafbaar feit, de aard van het geschil en de grootte van het bedrag dat ermee gemoeid is.

Soms bepaalt de aard van het geschil waar de zaak aanhangig moet worden gemaakt. Zo is de vrederechter bevoegd voor conflicten tussen burens en is de rechtbank van eerste aanleg bevoegd voor echtscheidingen. In andere gevallen is het uitgangspunt de hoedanigheid van de partijen.

Het merendeel van de geschillen tussen handelaars komt in principe voor de rechtbank van koophandel.

Eenmaal bepaald is welke rechtbank bevoegd is, moet nog beslist worden waar de zaak moet worden behandeld.

In burgerlijke zaken kan de vordering worden gebracht voor de rechter van de woonplaats van de verweerder of voor de rechter van de plaats waar de verbintenis is ontstaan of zou moeten worden uitgevoerd.

In strafzaken zijn de rechtbank van de plaats waar het misdrijf werd gepleegd, de rechtbank van de plaats waar de

verdachte verblijft en de rechtbank van de plaats waar de verdachte kan worden aangetroffen op gelijke wijze bevoegd. Voor rechtspersonen is dat de rechtbank van de plaats van de maatschappelijke zetel en die van de plaats van de bedrijfszetel van de rechtspersoon.

DE RECHTBANKEN

Minnelijke schikking

Elk geschil kan op verzoek van een partij of als beide partijen hiermee instemmen vooraf ter minnelijke schikking worden voorgelegd aan de rechter die bevoegd is om er in eerste aanleg kennis van te nemen. Dit kan nagenoeg zonder formaliteiten en voor alle rechten die zitting houden in eerste aanleg. Bij de vrederechter wordt hier het meest gebruik van gemaakt.

Een minnelijke schikking is vaak de meest interessante procedure voor iedereen. Zo wordt een tijdrovende en dure procedure vermeden. In sommige gevallen is het zelfs verplicht om het geschil eerst ter minnelijke schikking voor te leggen.

Wanneer met de hulp van de rechter een akkoord wordt bereikt waarin beide partijen zich kunnen vinden, maakt de griffier een proces-verbaal op dat door beide partijen, de rechter en de griffier wordt ondertekend.

Brochure: De verzoening of minnelijke schikking

Het vrederecht

Er zijn 187 vrederechten in ons land. Een per gerechtelijk kanton. Soms zijn er wel meerdere zetels in een gerechtelijk kanton.

Het vrederecht behandelt burgerlijke zaken en handelszaken in geschillen tot een bedrag van 1860 euro. De vrederechter is ook bevoegd voor geschillen inzake huur, voor geschillen tussen bureaus, voor geschillen over erfdiensbaarheid of onteigening en voor voorlopige maatregelen tussen echtgenoten.

› Voorbeeld:

Mark stelt vast dat er water binnensijpelt in het appartement dat hij huurt. De voorbije drie maanden heeft hij dit geregeld gemeld aan de eigenaar die hier maar niet op reageert. Mark geduld is op en hij besluit de eigenaar voor de vrederechter te dagvaarden, zodat hij eindelijk de nodige herstellingen laat uitvoeren.

Wie het niet eens is met het vonnis van de vrederechter, kan dit aanvechten bij een hogere rechtbank: de rechtbank van eerste aanleg als het gaat om een burgerlijk geding en de rechtbank van

koophandel als het gaat om een geschil van handelsrechtelijke aard.

Brochure: De vrederechter
Brochure: U bent gedaagd: voor het vrederecht

De politierechtbank

Er is minstens één politierechtbank per gerechtelijk arrondissement. In totaal zijn er 34 politierechtbanken in ons land. Het ambt van openbaar ministerie bij de politierechtbanken wordt uitgeoefend door de procureur des Konings en zijn substituten. De politierechtbank is een strafrechtbank en behandelt overtredingen, wanbedrijven die met aanname van verzachtende omstandigheden worden gecontraventionaliseerd, misdrijven in bijzondere wetten (bv. veldwetboek, boswetboek) en verkeersmisdrijven. In de loop der jaren is de politierechtbank vooral een 'verkeersrechtbank' geworden.

› Voorbeeld:

Bij het oversteken van de straat wordt Frank aangereden door een auto en is hij gewond aan zijn been. De chauffeur van de aanrijdende auto heeft de verkeersregels genegeerd. De procureur des Konings

Verzachtende omstandigheden

Verzachtende omstandigheden zijn factoren die de rechter bij de straftoemeting in aanmerking kan nemen om een lagere dan de wettelijk bepaalde minimumstraf op te leggen.

Gecorrectionaliseerde misdaad

Als een misdaad met aanneming van verzachtende omstandigheden wordt gestraft, dan wordt dit feit beschouwd als een wanbedrijf.

Gecontraventionaliseerd wanbedrijf

Als een wanbedrijf met aanneming van verzachtende omstandigheden wordt gestraft, dan wordt dit feit beschouwd als een overtreding.

vervolgt hem voor onopzettelijke slagen en verwondingen. Bovendien weigert hij de kosten van Franks ziekenhuisopname te betalen, want hij betwist zijn aansprakelijkheid voor het ongeval. De politierechtbank oordeelt zowel over de strafvordering (ingesteld door de procureur) als over de burgerlijke vordering (ingesteld door Frank, de burgerlijke partij).

Tegen de vonnissen van de politierechtbank staat hoger beroep open bij de rechtbank van eerste aanleg.

De rechtbank van eerste aanleg

België telt 27 rechtbanken van eerste aanleg. Een per gerechtelijk arrondissement. De rechtbank van eerste aanleg heeft drie afdelingen: de burgerlijke rechtbank, de correctionele rechtbank en de jeugdrechtbank.

De burgerlijke rechtbank behandelt zaken die een persoon aangaan (bv. echtscheiding, afstamming, adoptie). Ze is ook bevoegd voor geschillen waarvan het bedrag hoger is dan 1 860 euro, voor geschillen over erfrechten of auteursrechten en voor beroepen ingesteld tegen vonnissen van de vrederechter.

› Voorbeeld:

Thomas leent 25 000 euro aan Luc. Maar op de afgesproken dag betaalt Luc hem dit bedrag niet terug. Dit is een burgerlijk geschil tussen particulieren en gelet op het bedrag van de som wordt de zaak voorgelegd aan de rechtbank van eerste aanleg.

De correctionele rechtbank is een strafgerecht dat belast is met de bestraffing van alle wanbedrijven, zoals oplichting, fraude, onopzettelijke doodslag, diefstal met inbraak, diefstal met geweld en gecorrectionaliseerde misdaden. Zij is ook de beroepsinstantie voor vonnissen van de politierechtbank.

Een zaak kan voor de correctionele rechtbank gebracht worden door een rechtstreekse dagvaarding van het openbaar ministerie of de burgerlijke partij, of door een beschikking van de **raadkamer**, die na afloop van het gerechtelijk onderzoek bepaalt of de beklaagde al dan niet naar de correctionele rechtbank wordt verwezen.

De raadkamer is een onderzoeksgerecht dat bestaat uit een kamer met een enkele rechter van de rechtbank van eerste aanleg die oordeelt of er redens zijn om de zaak door de correctionele rechtbank te laten behandelen of die beslist om de beklaagde buiten vervolging te stellen.

De raadkamer beslist tot buitenvervolginstelling indien uit het onderzoek blijkt dat de feiten geen misdrijf opleveren of dat er onvoldoende bewijzen tegen de in verdenking gestelde zijn. Dat betekent dat de betrokkene niet naar een rechtbank wordt verwezen. Dit houdt wel maar een voorlopig einde in van het onderzoek: na een buitenvervolginstelling kan bij het opduiken van nieuwe bewijs-elementen een nieuwe vervolging en veroordeling volgen.

Het is ook de raadkamer die van maand tot maand oordeelt of er redenen zijn om de voorlopige hechtenis van de beklaagde te handhaven of beslist over de eventuele invrijheidstelling of invrijheidstelling onder voorwaarden van de beklaagde. Bij niet-correctionaliseerbare misdaden doet de raadkamer om de drie maanden uitspraak over de handhaving van de voorlopige hechtenis.

De voorlopige hechtenis is een veiligheidsmaatregel waardoor de persoon die ervan verdacht wordt een wanbedrijf of een misdaad te hebben gepleegd, wordt opgesloten in afwachting van zijn proces. Deze maatregel wordt opgelegd om te voorkomen dat de verdachte spoorloos is op het moment dat hij voor de rechter moet verschijnen, dat hij ondertussen andere misdrijven zou plegen, dat hij bewijzen zou proberen te laten verdwijnen

of dat hij contact zou hebben met derden (bv. beïnvloeding van getuigen of medeverdachten).

De verdachte die uiteindelijk is vrijgesproken of buiten vervolging is gesteld, kan aan de minister van Justitie een vergoeding vragen voor de periode die hij onterecht in de gevangenis heeft doorgebracht. Dit is de vergoeding wegens onwerkzame hechtenis. Om deze vergoeding te krijgen, zijn er wel twee voorwaarden: de voorlopige hechtenis moet langer dan acht dagen geduurd hebben en de hechtenis of de handhaving van de hechtenis mag niet veroorzaakt zijn door het persoonlijk gedrag van de verdachte. De minister is heel streng bij het beoordelen van de tweede voorwaarde. Zo zal bijvoorbeeld de verdachte die niet heeft meegewerkt aan het onderzoek of heeft gelogen bij het verhoor van de onderzoeksrechter geen vergoeding krijgen, zelfs niet als hij uiteindelijk buiten de zaak is gesteld.

De beslissingen van de raadkamer kunnen worden aangevochten in hoger beroep bij de kamer van inbeschuldigingstelling. Dat is het onderzoeksrecht op het niveau van het hof van beroep

De jeugdrechtbank behandelt onder meer geschillen die vallen onder de toepassing van de wet op de jeugdbescherming (1965), zoals de

onthefving uit het ouderlijk gezag, de plaatsing van minderjarigen in opvanggezinnen of gesloten centra en jeugdcriminaliteit.

De jeugdrechtbank bestaat uit een of meer kamers met een alleen zittinghoudende rechter, de jeugdrechter. Het openbaar ministerie wordt vertegenwoordigd door magistraten van het parket die gespecialiseerd zijn in jeugdzaken.

De rechter legt jeugdige criminelen geen straffen op, maar neemt maatregelen tegen hen. In de praktijk betekent dit dat hij de minderjarige kan berispen (tot de orde roepen), hem kan plaatsen in een opvanggezin of een gespecialiseerde instelling waar jongeren door opvoeders worden begeleid, hem dienstverlening kan opleggen en hem in sommige uitzonderlijke gevallen zelfs voorlopig kan opsluiten in de gevangenis.

De jeugdrechter neemt opvoedkundige maatregelen. Wanneer de minderjarige de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt en een misdrijf heeft gepleegd, kan de jeugdrechter de zaak ook uit handen geven. De minderjarige wordt dan voor een bijzondere kamer in de jeugdrechtbank gebracht, die als strafrechtbank zal optreden.

Indien het misdrijf dermate ernstig is, zoals een moord, zal de jongere uitzonderlijk – niettegen-

staande het feit dat hij minderjarig is – worden doorverwezen naar het hof van assisen.

De jeugdrechter kan ook maatregelen opleggen aan ouders, wanneer zij tekortschieten in hun opvoedingsplicht (gewelddaden tegenover het kind, machtsmisbruik, ellendige leefomstandigheden, ...). In dringende gevallen kunnen zelfs zeer snel maatregelen worden opgelegd om het kind te beschermen.

Als een van de partijen of het openbaar ministerie zich niet kan neerleggen bij een vonnis van een rechtbank van eerste aanleg, kan die hiertegen in beroep gaan. De rechtbank moet wel in eerste aanleg hebben gevonnist en zich niet als beroepsinstantie hebben uitgesproken tegen een vonnis van de politie- of vrederechter. Het is het hof van beroep dat dan de zaak behandelt, ongeacht of het nu gaat om een zaak van de correctionele rechtbank, de burgerlijke rechtbank of de jeugdrechterbank.

Brochure: De aanpak van jeugddelinquentie

Binnen de rechtbanken van eerste aanleg werden in 2006 de **strafuitvoeringsrechtbanken** opgericht die beslissingen nemen inzake de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf.

Zo beslissen zij over de toekenning van beperkte detentie, elektronisch toezicht, voorwaardelijke invrijheidsstelling en voorlopige invrijheidsstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering.

De 'residuaire bevoegdheid' van de rechtbank van eerste aanleg

De rechtbank van eerste aanleg is bevoegd voor alle geschillen, behalve die welke de wet aan andere gerechten heeft toevertrouwd.

Als deze strafuitvoeringskamers zaken behandelen betreffende vrijheidsberovende straffen waarvan het uitvoerbare gedeelte langer dan drie jaar is, bestaan ze uit een rechter in de strafuitvoeringsrechtbank en twee assessoren: één assessor gespecialiseerd in penitentiaire zaken en één assessor gespecialiseerd in sociale reïntegratie. In de toekomst zullen zaken over vrijheidsberovende straffen van drie jaar of minder door een alleenrechtsprekend rechter in de strafuitvoeringsrechtbank worden behandeld.

Het openbaar ministerie en de veroordeelden kunnen cassatieberoep instellen tegen de beslissingen van de strafuitvoeringskamers.

De arbeidsrechtbank

In de gerechtelijke arrondissementen zijn er ook arbeidsrechtbanken. Er is in beginsel één arbeidsrechtbank per gerechtelijk arrondissement. Sommige arbeidsrechtbanken overkoepelen meer dan één arrondissement. Dat is het geval voor Veurne, Ieper en Kortrijk. In de praktijk zijn er 21 arbeidsrechtbanken. Sommige arbeidsrechtbanken hebben afdelingen die zitting houden op een andere plaats dan hun zetel (bv. Dendermonde, Aalst en Sint-Niklaas).

De arbeidsrechtbank is bevoegd bij sociale aangelegenheden, zoals geschillen over de sociale

zekerheid (bv. pensioenen, werkloosheid), arbeidsgeschillen (bv. arbeidsovereenkomsten, arbeidsreglementen) en arbeidsongevallen.

› Voorbeeld:

Dirk is al vijf jaar werkloos. Na een controle door de VDAB wordt hij uitgesloten van verdere werkloosheidsuitkering. Hij vecht de beslissing aan en dient een verzoekschrift in bij de arbeidsrechtbank.

De arbeidsrechtbank bestaat uit verschillende kamers. Elke kamer is samengesteld uit een beroepsmagistraat die de kamer voorziet en twee rechters in sociale zaken. Afhankelijk van het geschil dat de rechtbank behandelt, vertegenwoordigen de sociale rechters werknemers, werkgevers of zelfstandigen. Deze personen worden voorgedragen door organisaties uit het werkveld (werkgevers, werknemers, arbeiders of zelfstandigen). Het openbaar ministerie wordt hier arbeidsauditor genoemd en de procureur noemt men de arbeidsauditeur.

Wanneer de partijen het niet eens zijn met het vonnis van de arbeidsrechtbank, kunnen ze hoger beroep instellen bij het arbeidshof.

De rechtbank van koophandel

België telt 23 rechtbanken van koophandel in de gerechtelijke arrondissementen. Ook deze rechtbank heeft soms afdelingen op verschillende plaatsen in het arrondissement, terwijl andere rechtbanken over meer dan één arrondissement zijn bevoegd (bv. Eupen en Verviers).

De rechtbank van koophandel is bevoegd voor geschillen tussen handelaren bij bedragen van meer dan 1860 euro, maar ook over zeer specifieke aangelegenheden, zoals faillissementen of geschillen tussen aandeelhouders van een vennootschap. De rechtbank van koophandel behandelt ook het hoger beroep tegen vonnissen van de vrederechters in handelszaken.

› Voorbeeld:

Martine ontwerpt designartikelen die ze in haar winkel verkoopt aan particulieren. Zij is niet tevreden over de kwaliteit van de stoffen die haar leverancier haar laatst heeft geleverd. Ze beslist haar leverancier voor de rechtbank van koophandel te dagvaarden, omdat hij weigert de toestand te verhelpen.

De kamers van de rechtbank van koophandel bestaan uit een rechter (beroepsmagistraat), twee rechters in handelszaken en het openbaar ministerie. Het gaat hier om lekenrechters die voorgedragen worden door de representatieve verenigingen van de handel en de nijverheid. Zij kiezen hun kandidaten onder handelaars, bestuurders van vennootschappen, bedrijfsrevisors en boekhouders.

Het openbaar ministerie wordt vertegenwoordigd door leden van het parket bij de rechtbank van eerste aanleg.

Wanneer partijen de beslissing van de rechtbank van koophandel willen betwisten, stellen ze hoger beroep in bij het hof van beroep. Het bestreden vonnis moet wel in eerste aanleg zijn uitgesproken en mag dus zelf geen uitspraak zijn tegen een eerdere beslissing van de vrederechter.

DE HOVEN

De hoven van beroep en de arbeidshoven

Ons land telt vijf hoven van beroep en vijf arbeidshoven. Deze bevinden zich in Antwerpen, Gent, Brussel, Bergen en Luik.

Het hof van beroep bestaat uit meerdere kamers:

- › De burgerlijke kamers behandelen het beroep tegen de vonnissen die in eerste aanleg zijn uitgesproken door de burgerlijke afdelingen van de rechtbanken van eerste aanleg en door de rechtbanken van koophandel.
- › De correctionele kamers behandelen het beroep tegen de vonnissen die in eerste aanleg zijn uitgesproken door de correctionele rechtbanken.
- › De jeugdkamers zijn bevoegd voor het beroep tegen vonnissen in eerste aanleg van de jeugdrechtbanken.
- › De kamer van inbeschuldigingstelling is het onderzoeksgerecht dat belast is met het beroep tegen de beslissingen van de raadkamer. Het is ook de kamer van inbeschuldigingstelling die een verdachte kan doorverwijzen naar het hof van assisen, omdat hij een misdaad, een drukpersmisdrijf of een politiek misdrijf zou hebben gepleegd.

Hoger beroep

Het gebeurt dat een van de partijen het oneens is met een uitspraak van een rechter en het vonnis betwist. Zowel de veroordeelde, de burgerlijke partij, de eisende partij en de verwerende partij als het openbaar ministerie hebben de mogelijkheid een geding een tweede keer te laten voorkomen. Behalve in een beperkt aantal gevallen waarin geen hoger beroep mogelijk is, is het een recht dat door alle betrokken partijen kan worden uitgeoefend.

Het hoger beroep wordt steeds behandeld door een gerecht dat hoger is dan het gerecht dat het eerste vonnis heeft uitgesproken. Zo wordt het hoger beroep tegen een vonnis van de vrede-rechter behandeld bij de burgerlijke afdeling van de rechtbank van eerste aanleg. Als het gaat om een handelaangelegenheid, dan is de rechtbank van koophandel bevoegd. Beroep tegen een vonnis van de politierechtbank wordt ingesteld bij de correctionele rechtbank (rechtbank van eerste aanleg) als het over een

strafzaak gaat en door de burgerlijke rechtbank bij burgerlijke zaken. Hoger beroep tegen een vonnis van de arbeidsrechtbank wordt ingesteld bij het arbeidshof. Hoger beroep tegen vonnissen van de rechtbank van koophandel wordt behandeld door het hof van beroep.

In hoger beroep beraadslagen de rechters (in een rechtbank) of raadsheren (in een hof) een tweede en laatste keer over de grond van de zaak en doen ze uitspraak in laatste aanleg. Er is wel nog de mogelijkheid voor de partijen om een cassatieberoep in te stellen.

Het openbaar ministerie wordt uitgeoefend door de procureur des Konings (bij een rechtbank) of de procureur-generaal (bij het hof van beroep of het arbeidshof).

Beslissingen van de rechtbanken worden vonnissen genoemd. Beslissingen van de hoven van beroep en het Hof van Cassatie zijn arresten.

Het arbeidshof is, net zoals de arbeidsrechtbank, samengesteld uit een beroepsrechter, die raadsheer wordt genoemd en twee rechters in sociale zaken, die raadsheren in sociale zaken worden genoemd. Het arbeidshof behandelt het beroep tegen vonnissen van de arbeidsrechtbanken.

Het hof van assisen

De tien provincies en het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad hebben elk een hof van assisen. Dit is geen permanent gerecht. Het hof van assisen wordt samengesteld telkens wanneer een beschuldigde naar het assisenhof wordt verwezen. Wanneer iemand beschuldigd wordt van een

misdaad, moet hij verschijnen voor het hof van assisen zodat een volksjury over hem kan oordelen.

› Voorbeeld:

Een overval op een postkantoor loopt fataal af. Tijdens hun vlucht schieten drie gangsters een rijkswachter dood en geraken twee bedienden zwaar gewond. Na afloop van het gerechtelijk onderzoek worden de gangsters naar het hof van assisen verwezen omdat de hen ten laste gelegde feiten in de wet als misdaad zijn omschreven.

Het hof van assisen wordt voorgezeten door een beroepsmagistraat, bijgestaan door twee bijzitters die ook beroepsrechters zijn. Maar zij spreken zich niet uit over de schuld of onschuld van de beschuldigde. Het zijn de juryleden, ook gezworenen genoemd, die moeten uitmaken of de beschuldigde al dan niet een strafbaar feit heeft gepleegd. De juryleden worden door loting uit de bevolking aangeduid. Wie Belg is, tussen de 30 en 60 jaar is en nog nooit een veroordeling heeft opgelopen, komt in aanmerking als jurylid.

Het assisenproces begint met het voorlezen van de akte van beschuldiging; dat is een samenvatting van het onderzoek en bestaat uit de belangrijkste

gegevens die zijn verzameld tijdens het gerechtelijk onderzoek. Dan worden de getuigen en de personen die betrokken waren bij het gerechtelijk onderzoek gehoord. Zo kunnen de juryleden, die geen inzage hebben gehad in het dossier, zich een eigen mening vormen.

Daarna vordert het openbaar ministerie, krijgen de burgerlijke partijen het woord en houden de advocaten hun pleidooi. Ook de beschuldigde wordt gehoord. Hij antwoordt op de vragen van de voorzitter, geeft uitleg over wat is gebeurd en kan zijn onschuld bewijzen.

Na afloop van de debatten trekken de 12 juryleden zich terug achter gesloten deuren. Zij moeten oordelen of de beschuldigde al dan niet schuldig is aan het gepleegde feit. Ze beslissen bij stemmingen en hun beslissing kan genuanceerd zijn. Ze kunnen de beschuldigde bijvoorbeeld schuldig achten, maar toch erkennen dat er verzachtende omstandigheden zijn.

Als de beschuldigde schuldig wordt geacht, beraadslagen de beroepsrechters en de juryleden samen over de toe te passen straf. De beslissing wordt genomen bij volstreekte meerderheid.

Tegen de arresten van het hof van assisen is in principe geen hoger beroep mogelijk. De veroordeelde, de burgerlijke partij en het

openbaar ministerie kunnen wel cassatieberoep instellen bij het Hof van Cassatie.

Openbare terechtzitting en gesloten deuren

De Grondwet schrijft voor dat terechtzittingen in principe openbaar zijn, tenzij de openbaarheid gevaar oplevert voor de openbare orde of de goede zeden. Op verzoek van een van de partijen kan de rechter wel beslissen dat het proces geheel of gedeeltelijk achter gesloten deuren moet plaatsvinden. De rechter kan dit ook ambtshalve beslissen. Dat betekent dat de debatten niet toegankelijk zijn voor het publiek of de media. Enkel de magistraten, de advocaten, de rechtzoekenden en eventueel de juryleden mogen dan de zittingszaal betreden.

Het sluiten van de deuren kan worden gevraagd om diverse redenen, zoals de bescherming van de persoonlijke levenssfeer of de morele integriteit van een slachtoffer, een verdachte of een familielid.

Als een veroordeling wordt gecasseerd, d.i. vernietigd door het Hof van Cassatie, wordt de uitspraak naar een ander hof van assisen verwezen dat opnieuw uitspraak zal moeten doen.

Drukpersmisdrijf en politiek misdrijf

Om van een drukpersmisdrijf te kunnen spreken moet er sprake zijn van een strafbare meningsuiting, waarbij het gaat om teksten die door middel van een technisch procédé ruim verspreid zijn.

Een politiek misdrijf is een misdrijf gepleegd uit politieke beweegredenen en met een politiek doel.

Het hof van assisen neemt kennis van de strafvordering inzake politieke misdrijven en drukpersmisdrijven, behalve voor drukpersmisdrijven die door racisme of xenofobie ingegeven zijn.

Het Hof van Cassatie

Er is slechts één Hof van Cassatie voor heel België. Het is gevestigd in Brussel.

Binnen het gerechtelijk apparaat is het Hof van Cassatie de hoogste rechtsmacht, de 'rechtbank der rechtbanken'. Hij staat borg voor de eerbiediging van het recht door hoven en rechtbanken.

Het Hof van Cassatie spreekt zich niet uit over feiten, maar enkel over juridische vragen.

Het cassatieberoep mag enkel op juridische gronden worden aangewend, dus bij schending van de wet of een algemeen rechtsbeginsel. Cassatieberoep is enkel mogelijk tegen arresten die in laatste aanleg zijn geweest, met andere woorden tegen beslissingen waartegen geen beroep meer kan worden ingesteld.

› Voorbeeld:

Een hof van beroep heeft in een geschil tussen twee handelaars beslist dat de ene zich schuldig heeft gemaakt aan een ongeoorloofde vorm van vergelijkende reclame, maar miskende hierbij de wettelijke regels die bepalen wat vergelijkende reclame is. Op grond van deze schending van de wet op de handelspraktijken voorziet de verliezende partij zich in cassatie: hij stelt beroep in bij het Hof van Cassatie.

Het Hof van Cassatie is samengesteld uit een eerste voorzitter, een voorzitter, afdelingsvoorzitters en raadsheren. Het openbaar ministerie wordt uitgeoefend door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie of door een advocaat-generaal. Het Hof bestaat uit drie kamers: een voor burgerlijke, commerciële, fiscale en disciplinaire dossiers, een

tweede voor strafrechtelijke dossiers en een derde voor dossiers over arbeidsrecht en sociale zekerheid. Elke kamer bestaat uit een Nederlandse en een Franse afdeling. In elke afdeling zetelen in de regel vijf magistraten.

Alvorens zich uit te spreken horen de magistraten de conclusies van het openbaar ministerie bij het Hof van Cassatie. Het Hof van Cassatie kan beslissen tot verwerping van het cassatieberoep. Als de aangevoerde argumenten niet worden aangenomen, wordt het beroep verworpen en wordt het bestreden arrest definitief.

Als het Hof van Cassatie van oordeel is dat de bestreden beslissing is genomen met miskenning van de wet, wordt deze beslissing vernietigd, geheel of gedeeltelijk, met of zonder verwijzing. Er is cassatie met verwijzing naar een hof of een rechtbank van dezelfde hoedanigheid als de rechtbank die de bestreden beslissing heeft genomen, als er aanleiding is om de zaak opnieuw ten gronde te beoordelen. De zaak wordt dus nooit voor hetzelfde gerecht opnieuw aanhangig gemaakt. Bijvoorbeeld: een arrest van het hof van beroep in Luik dat wordt verbroken door het Hof van Cassatie wordt opnieuw behandeld door een hof van beroep, maar dan in Brussel of in Bergen.

DE EVALUATIE EN DE MANDATEN

Interne evaluatie van de magistraten

De wijze waarop de professionele magistraten hun ambt uitoefenen, wordt geëvalueerd door een college binnen het gerecht of het parket. De evaluatie heeft geen betrekking op de inhoud van rechterlijke beslissingen.

De evaluatie van magistraten die geen mandaat uitoefenen vindt de eerste maal plaats een jaar na eedaflegging in het ambt waarin hij moet beoordeeld worden en vervolgens om de drie jaar. De beoordeling 'onvoldoende' geeft aanleiding tot de toepassing van een financiële sanctie. In geval van een beoordeling 'onvoldoende' wordt de betrokken magistraat opnieuw geëvalueerd. Leidt dit niet tot ten minste een beoordeling 'goed', dan wordt de sanctie opnieuw toegepast.

Krijgt de titularis van een adjunct-mandaat of een bijzonder mandaat de beoordeling 'goed', dan wordt zijn mandaat hernieuwd bij het einde van de periode waarvoor het mandaat was toegewezen. De adjunct-mandaten worden definitief na 9 jaar; de titularis wordt dan periodiek geëvalueerd.

Mandaten bij justitie

Een mandaat is een opdracht die voor een bepaalde termijn wordt toegewezen aan een magistraat.

Bij het gerecht bestaan volgende mandaten:

- › korpschef: de mandaten van voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, arbeidsrechtbank en rechtbank van koophandel, procureur des Konings, arbeidsauditeur, eerste voorzitter van het hof van beroep en van het arbeidshof, procureur-generaal bij het hof van beroep en het arbeidshof, federale procureur, eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie;
- › adjunct-mandaat: de mandaten van ondervoorzitter in de rechtbank van eerste aanleg, arbeidsrechtbank en rechtbank van koophandel, eerste substituut-procureur des Konings, eerste substituut-arbeidsauditeur, kamervoorzitter in het hof van beroep en in het arbeidshof, eerste advocaat-generaal en advocaat-generaal bij het hof van beroep en bij het arbeidshof, voorzitter en afdelingsvoorzitter in het Hof van Cassatie en eerste advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie;

- › bijzonder mandaat: de mandaten van onderzoeksrechter, rechter in de jeugdrechtbank, rechter in de strafuitvoeringsrechtbank, beslagrechter, jeugdrechter in hoger beroep, verbindingsmagistraat in jeugdzaken, bijstandsmagistraat, federaal magistraat en substituut-procureur des Konings gespecialiseerd in strafuitvoeringszaken.

Het Gerechtelijk Wetboek bevat regels betreffende de duur van de mandaten, de hernieuwing, de wijze waarop de aanwijzing gebeurt, ...

DE HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE

Situering

Deze onafhankelijke instelling kreeg zeer belangrijke bevoegdheden, die nooit eerder aan een soortgelijke instelling werden toegekend. Zo is de Hoge Raad bevoegd om kandidaten voor te dragen voor rechterlijke functies en voor het ambt van korpschef. Hij is bevoegd om adviezen te verlenen en voorstellen te doen die de werking van de rechterlijke orde raken. Hij waakt over de aanwending van de interne controlemiddelen binnen de rechterlijke orde, behandelt klachten over de werking van het gerecht en heeft ter zake een onderzoeksbevoegdheid.

De Hoge Raad functioneert immers in volle onafhankelijkheid van de uitvoerende macht, die zijn inmenging in de rechterlijke benoemingen heeft laten varen. Deze onafhankelijkheid geldt evenzeer in de relatie van de Hoge Raad tot de rechterlijke macht, die voor het eerst in zijn geschiedenis aan een externe controle wordt onderworpen. Van de magistraten wordt verwacht dat zij een inspanning leveren om hun tradities en corporatieve cultuur te overstijgen. Voor de Hoge Raad bestaat de inzet in legitimiteit door onderhandeling.

De Hoge Raad voor de Justitie mag door zijn taalkundige en tegelijk socio-professionele pariteit terecht een democratisch forum genoemd worden, dat plaats biedt aan alle opvattingen over het gerechtelijk ambt. Binnen de structuur van de Hoge Raad voor de Justitie zullen de actoren van de gerechtelijke wereld en van de burgerlijke samenleving elkaar ontmoeten en over het gerechtelijk beleid en de gerechtelijke organisatie samen debat voeren.

Opdrachten

- › Een bepalende rol spelen in het benoemingsbeleid bij de magistratuur, en dit op een objectieve, niet-partijpolitieke manier.
- › Extern toezien op de werking van de rechterlijke orde, inclusief het behandelen van klachten.
- › Aan de politieke verantwoordelijken adviezen verstrekken voor een betere werking van de magistratuur.

Website: www.hrj.be

DE INTERNATIONALE INSTANTIES

Parallel met het nationale recht dat in elk land de relaties tussen de burgers regelt, heeft de evolutie van de betrekkingen tussen de staten en van de betrekkingen tussen de individuen die van verschillende staten afkomstig zijn, gaandeweg geleid tot de uitwerking van zowel een internationaal privaatrecht als een internationaal publiekrecht.

De Europese Unie

Actieterrein van de Europese Unie

De taak van de Europese Unie is om de betrekkingen tussen de lidstaten en tussen de volkeren van de lidstaten samenhangend en solidair te organiseren. De Europese Gemeenschap bestaat momenteel uit 27 lidstaten, waaronder ook België. De euro is de gemeenschappelijke munt van de Europese Unie, maar heeft nog niet in alle lidstaten de nationale munt vervangen.

Binnen de Europese Gemeenschap geldt het vrij verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal. De interne markt is een van de grootste verwezenlijkingen van de Europese Unie. De belemmeringen voor handel en vrije concurrentie

tussen de landen van de Unie zijn geleidelijk weggewerkt.

Een van de doelstellingen van de Unie is de burgers een hoog niveau van bescherming bieden in een ruimte van vrijheid, veiligheid en gerechtigheid. Deze doelstelling wordt bereikt door de harmonisering van de wetgeving, de wederzijdse erkenning van gerechtelijke beslissingen en de instelling van actoren, zoals bijvoorbeeld Europol en Eurojust op strafrechtelijk vlak.

Besluitvorming

De verdragen vormen het 'primaire' gemeenschapsrecht. Hiervan wordt een grote hoeveelheid 'secundaire' wetgeving afgeleid die rechtstreekse invloed heeft op het dagelijks leven van de EU-burgers. Het gaat hierbij vooral om verordeningen, richtlijnen en aanbevelingen die door de Europese instellingen worden aangenomen.

Deze wetgeving en het beleid van de Europese Unie in het algemeen komen tot stand door besluiten van de drie belangrijkste instellingen van de Europese Unie: de Raad (die de lidstaten vertegenwoordigt), het Europees Parlement (dat de

burgers vertegenwoordigt) en de Europese Commissie (een orgaan dat politiek onafhankelijk is van de regeringen en dat het collectief belang van de Unie behartigt).

De Gemeenschap vaardigt haar eigen wetten uit die aan alle lidstaten worden opgelegd en ook vaak

rechtstreeks door de Europese natuurlijke en rechtspersonen kunnen worden ingeroepen. Het EG-Verdrag en de verordeningen moeten binnen de Gemeenschap op dezelfde manier worden toegepast. In de richtlijnen worden de te bereiken doelstellingen omschreven. De lidstaten behouden hun vrijheid over de keuze van de middelen om die doelstellingen te bereiken, maar moeten de richtlijnen wel binnen de gestelde termijn omzetten in nationaal recht.

Beleid

De Europese Unie is actief op een groot aantal beleidsterreinen: economisch, sociaal, regelgevend en financieel.

Daarnaast heeft ze een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Ze neemt ook maatregelen van gerechtelijke en politionele samenwerking.

Het verdrag van de Europese Unie bepaalt daarvoor drie actiegebieden:

- › de 'operationele' samenwerking (tussen politiediensten, douaneautoriteiten en andere autoriteiten die in de lidstaten bevoegd zijn om inbreuken vast te stellen; zowel rechtstreeks als via Europol),

- › de justitiële samenwerking (tussen justitiële en andere bevoegde autoriteiten van de lidstaten; ook via Eurojust);
- › de harmonisering van de regels over strafrecht van de lidstaten.

Website: www.europa.eu

De Gemeenschapsgerechten

De Europese Unie beschikt over haar eigen gerechten die in Luxemburg zijn gevestigd: het Hof van Justitie, het Gerecht van Eerste Aanleg en het Gerecht voor Ambtenarenzaken. Het Hof van Justitie en het Gerecht van Eerste Aanleg verzekeren de eerbiediging van het gemeenschapsrecht bij de uitlegging en toepassing van het EG-Verdrag. Een gerecht van een lidstaat kan zich tot het Hof van Justitie wenden voor het stellen van een prejudiciële vraag over de uitlegging van het EG-Verdrag en over de geldigheid en de uitlegging van de handelingen van de instellingen van de Gemeenschap. Zo zal bijvoorbeeld een hof van beroep een vraag kunnen stellen aan het Hof van Justitie over de uitlegging van een verordening die het op een geschil moet toepassen.

Website: curia.europa.eu

Andere internationale instellingen en gerechten

De Verenigde Naties

De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties

De Veiligheidsraad kan aanbevelingen formuleren en onderzoeken instellen. De Veiligheidsraad treedt op als bemiddelaar tussen oorlogvoerende staten en kan geweld gebruiken om een staat te dwingen een van haar beslissingen te aanvaarden.

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bestaat uit de vertegenwoordigers van alle lidstaten. Zij brengt verslag uit en formuleert aanbevelingen over aangelegenheden zoals het voortbestaan van de vrede en de internationale veiligheid of de ontwikkeling van het internationaal recht en de codificatie ervan.

Website: www.un.org

Het Internationaal Gerechtshof

Het Internationaal Gerechtshof werd opgericht door de Verenigde Naties en bestaat uit 15 magistraten die gekozen worden door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en door de Veiligheidsraad. Het Hof doet uitspraken over conflicten tussen staten die haar worden voorgelegd door de lidstaten. Beslissingen van het Hof hebben wel slechts een beperkte draagwijdte gezien de soevereiniteit van de staten. Het Internationaal Gerechtshof zetelt in Den Haag.

Website: www.icj-cij.org

Het Internationaal Strafhof

Het Internationaal Strafhof is in 2002 opgericht door de Verenigde Naties als permanent en onafhankelijk gerecht. Het zetelt in Den Haag. Dit hof is sinds 1 juli 2002 bevoegd om kennis te nemen van de misdaden van genocide, de misdaden tegen de menselijkheid en de oorlogsmisdaden die na 1 juli 2002 gepleegd zijn op het grondgebied van een staat die is toegetreden tot het statuut van het Internationaal Strafhof of door een onderdaan van een van die staten. De Veiligheidsraad kan een toestand naar het Internationaal

Strafhof verwijzen voor een onderzoek. De slachtoffers kunnen worden vertegenwoordigd en gehoord tijdens de procedure, een belangrijke innovatie in het kader van internationale strafprocessen.

Website: www.icc-cpi.int

Het Internationaal Tribunaal voor voormalig Joegoslavië en Internationaal Tribunaal voor Rwanda

De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft deze twee internationale straftribunalen opgericht voor de bestrijding van de straffeloosheid van de ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht. Hun territoriale en tijdelijke bevoegdheid is duidelijk omschreven.

Website: www.icty.org

Website: www.icttr.org

De Raad van Europa

De Raad van Europa is gesticht in 1949. Momenteel heeft de Raad 46 lidstaten. Hij zetelt in Straatsburg (Frankrijk). Zijn doelstellingen zijn:

- › de verdediging van de rechten van de mens, de parlementaire democratie en de voorrang van het recht, het afsluiten van

verdragen op het Europees continent om de maatschappelijk en juridische praktijk van de lidstaten te harmoniseren, zowel op het gebied van het strafrecht als op het gebied van het burgerlijk recht, het aanmoedigen van de bewustwording van de Europese identiteit op basis van gemeenschappelijke waarden die culturele verschillen overstijgen.

Website: www.coe.int

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

De rechten en vrijheden worden ook gewaarborgd door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, dat werd ondertekend in Rome in 1950. Dit Verdrag is rechtstreeks toepasbaar binnen onze rechtsorde. Elke burger die meent dat een van de lidstaten van de Raad van Europa zijn mensenrechten schendt, kan klacht indienen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Hij moet wel eerst alle rechtsmiddelen in eigen land hebben uitgeput. Hij kan immers ook rechtstreeks voor de Belgische rechtbanken aanvoeren dat zijn rechten geschonden zijn en de rechtbanken en hoven kunnen de bepalingen van het verdrag rechtstreeks toepassen.

Website: www.echr.coe.int

Andere instellingen

De Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht, de Unicitral (United Nations Commission for International Trade Law), Unidroit, de Internationale Commissie voor de Burgerlijke Stand en talrijke gespecialiseerde instellingen inzake maritiem recht, luchtvaartrecht, ...

Deze instellingen maken verdragen op waarvan België er een groot aantal heeft aangenomen.

NOTA'S

A series of 24 horizontal dotted lines for writing notes.

NOTA'S

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

FOTO'S :

Regie der Gebouwen

Photo Alto 202 - People at Work - Vincent Hazat

Photo Alto 14 - Crowds - Frédéric Cirou

Cartografie : Nationaal Geografisch Instituut p. 6

Hoge raad voor de Justitie p. 32

CE/ Brussels - EC/Berlaymont p. 35

UN Photo - Eric Kanalstein p. 37

De Raad van Europa p. 36,38

